

وقف و قانون مدنی

ماده 60 ق.م می گوید: «در قبض فوریت شرط نیست بلکه مادام که واقف رجوع از وقف نکرده است هر وقت قبض بدهد وقف تمام می شود...»

ماده 60 ق.م می گوید: «در قبض فوریت شرط نیست بلکه مادام که واقف رجوع از وقف نکرده است هر وقت قبض بدهد وقف تمام می شود«.

علاوه بر لزوم ایجاب و قبول در انعقاد عقد وقف، شرط دیگری تحت عنوان «قبض موقوفه« گفته شده است. در این خصوص، نکات زیر لازم به یادآوری است:

1 - تعریف قبض موقوفه

قبض موقوفه بدین معناست که موقوفه در اختیار موقوف علیهم یا حاکم قرار گیرد و به همین جهت، عمل به وقف خود کاشف از قبض و اقباض است. (تحریر الوسیله ج 2 ص 64 مسأله 8)

2 - آیا قبض موقوفه شرط صحت است یا شرط لزوم عقد وقف می باشد؟
در این خصوص، در بین فقهای عظام دو نظریه است.

الف) قبض شرط صحت است از جمله این فقها، امام خمینی (تحریر الوسیله ج 2 ص 62) و علامه (تبصره المتعملین ص 76) می باشند.

ب) قبض شرط لزوم است. محقق حلی (شرایع الاسلام ص 152) و شهید اول (شرح لمعه ج 1 ص 225) صاحب جواهر (جواهر الکلام ج 28 ص 63) و صاحب عروه الوثقی (ملحقات عروه الوثقی ج 2 ص 188) از جمله فقهای هستند که اعتقاد دارند قبض شرط لزوم است.

3 - منظور از شرط صحت قبض موقوفه چیست؟

منظور این است که عقد وقف بدون قبض موقوفه، محقق نمی شود و در صحت وقف علاوه بر ایجاب و قبول، قبض موقوفه نیز لازم است.

4 - منظور از شرط لزوم قبض موقوفه چیست؟

منظور از قبض این است که وقف با ایجاب و قبول محقق می شود و صحت آن متوقف برایتان قبض موقوفه نمی باشد و قبض موقوفه تا وقتی که انجام نشود، عقد وقف جایز است و واقف می تواند از وقف مال خود منصرف و برگردد، ولی چنانچه موقوفه به قبض موقوف علیهم و یا حاکم داده شده باشد، عقد وقف، لازم می شود و واقف حق برگشت از وقف مال خود ندارد و چنانچه از وقف مالش رجوع کند، برای این رجوع، اثر فقهی و حقوقی بار نمی شود.

5 - بررسی وضعیت «قبض موقوفه«؛ از نظر حقوق مدنی

در قانون مدنی مواد مختلفی است که ظاهراً با یکدیگر مغایر هستند، الف) از ماده 59 همان قانون استفاده می شود که «قبض موقوفه« شرط صحت وقف است چون ماده فوق اشعار می دارد: «اگر واقف عین موقوفه را به تصرف وقف نهد، وقف محقق نمی شود و هر وقت به قبض داد وقف تحقق پیدا می نماید.« واژه «تحقق« نوعاً در جایی به کار می رود که بحث از صحت و عدم صحت عملی یا عقدي است تأیید بر این مطلب، ماده 827 ق.م است که مقرر می دارد: «تملیک به موجب وصیت محقق نمی شود مگر با قبول «موصی له پس از فوت موصی.« علاوه بر این، ماده 47 ق.م صراحت بیشتر در این خصوص دارد و اعلام می دارد: «در حبس اعم از عمری و غیره قبض شرط صحت است.«

ب) از مواد 56، 60، 61، 62، 63 همان قانون استفاده می شود که «قبض موقوفه« شرط لزوم عقد وقف است چون 1 - ماده 56 ق.م برای وقوع عقد وقف، اتیان ایجاب و قبول را شرط می داند لاغیر و علاوه بر ایجاب و قبول، شرط دیگری را ولو تحت عنوان «قبض موقوفه«؛ برای تحقق عقد وقف لازم نمی داند.

2 - ماده 60 ق.م می گوید: «در قبض فوریت شرط نیست بلکه مادام که واقف رجوع از وقف نکرده است هر وقت قبض بدهد وقف تمام می شود.« با دقت و امعان نظر در ماده مزبور، کشف می شود که عقد وقف با ایجاب و قبول واقع می شود النهایه این وقوع، متزلزل است و وقتی «قبض موقوفه«؛ از سوی واقف انجام می شود، تزلزل از بین می رود و عقد وقف لازم می گردد.

3 - ماده 62 ق.م مقرر می دارد: «در صورتی که موقوف علیهم محصور باشند خود آنها قبض می کنند و قبض طبقه اول کافی

است و اگر موقوف علیهم غیرمحصور یا واقف بر مصالح عامه باشد متولی وقف والا حاکم قبض می کند؛¹⁷¹ از این ماده نیز استفاده می شود که عقد وقف با ایجاب و قبول واقع می شود و وقوع عقد وقف نیاز به ¹⁷¹ قبض موقوفه؛¹⁷¹ ندارد، زیرا در این ماده عنوان ¹⁷¹؛ متولی و تولیت؛ ذکر شده و این دلیل بر این است که وقف محقق شده است، در غیر این صورت، متولی و تولیت لغو و بی معنا می شود چون اگر عقد وقف محقق نشود، عنوان ¹⁷¹؛ متولی؛ مفهوم پیدا نمی کند.

با توجه به موارد فوق مشخص می شود که ¹⁷¹؛ قبض موقوفه؛ شرط لزوم عقد وقف است نه شرط صحت و وقوع آن و لازم است عبارت ¹⁷¹؛ اگر واقف عین موقوفه را به تصرف وقف ندهد وقف محقق نمی شود؛¹⁷¹ را بر لزوم و عدم لزوم عقد وقف حمل کرد بنابراین اگر واقف عین موقوفه را به قبض و تصرف موقوف علیهم یا حاکم دهد عقد وقف لازم می شود. در غیر این صورت عقد وقف جایز است و واقف می تواند از وقف مال خود برگردد ولی پس از قبض و تصرف، عقد وقف لازم می شود و واقف حق رجوع از وقف مال خود ندارد.

سخن پایانی در خصوص ¹⁷¹؛ قبض موقوفه؛ این است که ¹⁷¹؛ قبض موقوفه؛ شرط لزوم عقد وقف است و اتیان ایجاب و قبول شرط صحت عقد وقف است و عقد وقف بعد از اتیان ایجاب و قبول و قبل از قبض موقوفه، عقدی است جایز و قابلیت رجوع از آن است ولی عقد وقف پس از اتیان ایجاب و قبول و ¹⁷¹؛ قبض موقوفه؛¹⁷¹ عقدی است لازم و واقف حق رجوع ندارد و چنانچه رجوع کند برای این رجوع اثر حقوقی بار نمی شود.

منبع: روزنامه قدس